

DOSYA /DERLEME**SOSYAL GÜVENLİK VE
EMEK PİYASASI**

Şermin MARANGOZ*

Giriş

Emekgücünün diğer toplumsal faaliyetlerin bütününden koparılıp piyasa kurallarına tabi kılınması, böylelikle emekgücünün metalaşmış emekgücü haline gelmesi, piyasaların yaygınlaşmasının temel koşuludur. İnsanları piyasada emek güçlerini satmaya "motive" eden temel dinamik açlık tehdididir. Bu nedenle piyasa, emekçinin emekgücünü satmaya ikna olması için piyasa dışı "korunma" mekanizmalarını parçalamak zorundadır. Piyasanın kurulması ve işleminin, emekgücünün metalaştırılmasının önkoşullarından olan sözleşme özgürlüğü, Marshall'a göre önce siyasi, sonrasında sosyal hakların elde edilmesini mümkün kılan zemin olmuştur (Marshall, 1964; 85). Zira sosyal haklar bireyleri "piyasanın yarattığı 'sosyal riskler'e karşı 'sosyal koruma' altına alan haklardır" (Arın, 1998: 319).

Kapitalizm, ekonomik zorunluluklar nedeniyle emekgücünü satmaya zorlanan bir yedek işgücü ordusuna ihtiyaç duyar. Bu herşeyden önce, emek piyasasında rekabetin varlığı ve böylelikle emekgücünün fiyatının ucuzlaması için gereklidir. Öte yandan kapitalizm, mülksüzleştirilmiş emekgücünün tümünü aynı anda istihdam etmeyi beceremez. Yani nüfusun, önceki dönemlerde istihdam edilebilenden, daha büyük bir oranına potansiyel emekgücü olarak ihtiyaç duyan gelişmiş bir kapitalizm, her zaman karmaşık bir dengeyi

tutturmak zorundadır. Kapitalizm hem bu yedek orduyu canlı ve çalışmaya hazır durumda tutmak hem de sermaye ihtiyaç duyduğunda emeği çalışmak zorunda bırakacak ekonomik gerekleri canlı tutmak zorundadır. Diğer bir ifadeyle, kapitalizm bir tür minimum sosyal korumayı sürdürmek ve işçilerin piyasanın zorlamalarının nesnesi olmasını sağlamak durumundadır. Ama sosyal korumanın ve piyasanın gereklerinin görelî ağırlıkları ekonomik dalgalanmalara ve sınıf mücadelesine bağlıdır (Marangoz, 2001)

Bu çalışmada çeşitli sosyal güvenlik politikalarının ve sosyal harcamaların emek piyasasında yer alan bireyler üzerindeki ikili etkisi çözümlenmektedir. Bireylerin yaşamlarının, ücretli emeğe dahil olmadıklarında da, kabul edilebilir bir hayat standardını sürdürebilmeye imkan sağlayarak geliştirilebileceği ve sosyal harcamaların bu anlamda meta halini bozucu bir işleve sahip oldukları fikri genel olarak kabul edilmektedir. Ancak sosyal politikaların bu meta halini bozucu etkilerinin yanısıra bireyleri ücretli emeğe dahil etme ve metalaştırma doğrultusunda işlemek üzere tasarlandığı fikri de çalışmaya içkindir. Sosyal politikalar her iki amacı da gerçekleştirmek ister görünmektedir ve bu nedenle her ikisi de hesaba katılmalıdır.

1. Meta halini bozma

Claus Offe (1996) meta halini bozmanın, metalaştırmanın anti-tezi olarak, 1974'te Gosta Esping-Andersen ile yaptıkları bir tartışmada doğduğunu açıklar. Her ikisi de bu kavramı kullanmıştır ve kavram özellikle Esping-Andersen'in refah devletlerini meta halini bozma ekseninde sınıflandırdığı çalışmasıyla bilinir olmuştur.

*Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü

"Meta halini bozma" Esping-Andersen'in 1990'da yayınlanan *The Three Worlds of Welfare Capitalism* adlı çalışmasından bu yana refah devleti ve sosyal harcamalar yazınında anahtar bir kavram olmuştur. Esping-Andersen "meta halinin bozulması" nı " bireylerin ve ailelerin toplumsal olarak kabul edilebilir bir hayat standardını piyasaya katılmalarından bağımsız olarak sürdürülebilmeye hazır olma" durumu olarak kavramsallaştırır (1990: 37) ve bu kavram üzerinden bir meta halini bozma endeksi oluşturur. Endekste refah devletleri, telafi oranları (işsizlik durumunda, çalıştıklarında edinebilecekleri refahın ne kadarı telafi ediliyor), yararlanma kıstasları (sosyal korumaya konu olmadan önce ne kadar süre emek piyasasında yer almış olmaları gerekiyor), bekleme süresi ve yararlanma süresi kriterleri üzerinden meta halini bozma derecelerine göre sınıflandırılır. Bunun sonucunda Esping-Andersen refah devletlerini üç kategoriye ayırır: Meta halini bozmanın düşük düzeyde seyrettiği liberal rejimler (A.B.D. ve İngiltere); orta düzeyde bir meta halini bozma fonksiyonunun işlediği muhafazakar rejimler (Almanya, Fransa); ve son olarak yüksek düzeyde meta halinin bozulmasından sözedilebilecek sosyal demokrat rejimler (İsveç, Danimarka).

Esping-Andersen "meta halini bozucu refah devletlerinin, pratikte, çok yeni oldukları" nı ifade eder. Ona göre meta halini bozmaya dönük "minimal bir tanımlama vatandaşların özgürce ve potansiyel bir iş, gelir ya da genel refah kaybı olmadan, bunu kendileri gerekli gördüğünde işten çıkabilmelerini içermek zorundadır" (1990.: 23).

2. Metalaştırma

Esping-Andersen'in bu çalışmasından esinlenen sosyal politika yazınının önemli bir bölümü refah devletine ve sosyal harcamalara geliri yeniden dağıtan ve bunu, piyasanın ya da sermayenin çıkarlarından ziyade, emekçilerin ve yoksulların lehine gerçekleştiren bir fonksiyon atfetmektedir. Meta halini bozan sosyal politikalar ücretlilerin piyasaya olan bağımlılıklarında azalmaya neden olurlar. Bu nedenle "işçiyi kuvvetlendirir ve işverenin mutlak otoritesini zayıflatır" lar. Esping-Andersen'a göre "işverenlerin meta halinin bozulmasına hep karşı olmalarının nedeni tam da budur" (1990, 22).

Söz konusu yazın refah devletinin çıkışını sermaye çevrelerinin ya da iyi durumda olanların çıkarlarının karşısında organize olmuş –sol partiler, sendikalar, kiliseler, refah devleti bürokrasisinin kendisi ve en kırılganlar adına konuşan- gruplara bağlar (**Power resources teorisi bkz. Korpi 1989; Pierson 1996**). Dolayısıyla küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkileri konusunda yürütülen tartışma da, bu grupların sermaye çevreleri karşısındaki görece politik güçleri hakkında bir tartışmaya dönüşür (**Garrett 1998; Rodrik 1997**). Örtük varsayım sermaye güçlendikçe refah devletinin zayıfladığıdır.

1980 sonrasında küreselleşmenin refah devletleri ve sosyal harcamalar üzerindeki etkileri de "yeniden

metalaştırma (rekomodifikasyon)" kavramı çerçevesinde tartışılmaktadır. Meta halini bozma ve yeniden metalaştırma tezleri birbirinin devamı niteliğindedir. Sosyal harcamaların, özellikle refah devletlerinin altın çağı olan 1960'lar ve 1970'ler için, temel olarak emekgücünün meta niteliğini bozucu bir fonksiyon üstlendiklerini söylemek ve devamında, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren kamusal hizmetlerin özelleştirilmesini ve sosyal harcamaların kısılmasını kamusal yeniden metalaştırma kavramı ile açıklamak aynı temel mantığı sürdürmenin ürünüdür.

2.1. Metalaştırmanın birinci yolu: Emek piyasasının niteliklerine uygun sosyal koruma

Sosyal korumanın her zaman Esping-Andersen'in ya da kurumsalcı ekolün öne sürdüğü gibi "piyasa karşısında devlet" eliyle gerçekleştirilen "piyasalara karşı politikalar" olmadığı da söylenebilir. Swenson'un yaptığı çalışma (2002) sosyal politikaların çeşitli ülkelerde şekillendirilmesinde sermaye çevrelerinin üstlendiği aktif rolün tarihsel bir analizini içermektedir. Örneğin, sosyal koruma iktisadi aktörlere piyasa aksaklıklarını aşmalarını sağlayacak nitelikleri edinmelerinde yardımcı olarak piyasayı destekler. Estevez-Abe, Mares vb. yaptığı çalışmalar gelişmiş ülkelerde, sosyal korumanın anahtar bileşenleri ile emekgücü niteliklerinin baskın karakteri arasında güçlü bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Sosyal korumanın farklı biçimleri ülkeler arasında farklı nitelik dengeleri yaratmakta sorumludur (burada küreselleşmenin eşitsiz gelişmeden özellikle emek piyasasındaki eşitsizliklerden nasıl yararlandığı hatırlanabilir).

Estevez-Abe, Iversen ve Soskice'ye göre, refah devletinin önemli bileşenleri işçileri firma ve sektör bazlı niteliklere yatırım yapmaya daha istekli hale getirmek üzere tasarlanmışlardır. Bu da işçilerin belli işverenlere bağımlılığını ve piyasa dalgalanmaları karşısında kırılganlıklarını artırmaktadır. İşçiler bu tür riskli yatırımları ancak işleri ya da gelirleri garanti altında ise yaparlar. Aksi durumda, daha genel dolayısıyla "taşınabilir" niteliklere yatırım yaparlar. Aynı şekilde, emek gücünün nitelik bileşimi ürün piyasası stratejilerini belirlediğinden, işverenler belli uluslararası ürün piyasalarında rekabet edebilmeleri için gerekli nitelikleri sağlayan sosyal korumayı da destekleyeceklerdir.

Fordist kitlesele üretim standardize edilmiş ürünlerin üretiminde gereksinim duyduğu nitelikler özel nitelikler değil genel niteliklerdir. Burada ihtiyaç duyulan niteliklerle, yüksek kaliteli (niche) ürün piyasaları ya da Japon otomotiv ve elektronik eşya sektöründeki gibi farklılaştırılmış kitlesele üretim stratejilerinin ihtiyaç duyduğu nitelikler farklıdır. Yüksek kaliteli ürün piyasaları sektör bazlı niteliklere sahip eğitilmiş bir işgücüne ihtiyaç duyarlar. Farklılaştırılmış kitlesele üretim stratejileri ise firma bazlı niteliklere ihtiyaç duyarlar (**Streeck, 1991**). Dolayısıyla ülkelerin uluslar arası piyasalarda rekabet edebilmeleri için gereksindikleri niteliklerle, sosyal koruma politikaları arasında bir bağlantı vardır.

Tablo 1. Sosyal koruma ve öngörülen yetenek profilleri

İşsizlik koruması	Yüksek	Düşük	İstihdam koruması
		Yüksek	
	Düşük	Sektör bazlı nitelikler örn. Danimarka	Sektör bazlı ve firma bazlı nitelikler örn. Almanya
		Genel nitelikler örn. ABD	Firma bazlı nitelikler örn. Japonya

Kaynak: Estevez-Abe, Iversen, Soskice (1999)

Esping-Andersen'in terminolojisinde meta halini bozucu sosyal politikalar olarak sınıflandırılmış olan işten çıkarmalara karşı koruma, işsizlik süresince yüksek düzeyde telafi ve ücret garantileri bu çerçevede işçilerin, emek piyasası risklerine maruz kalmaları için tasarlanmışlardır. Nitekim, işçilerin belli bir işverene (firma bazlı nitelikler) ya da bir grup işverene (sektör bazlı nitelikler) karşı bağımlılıklarını artıracak olan niteliklere yatırım yapma konusundaki isteksizliklerini kırmayı hedeflerler.

Yüksek bir telafi oranı, özellikle de işsizlik sigortası kazançla bağlantılı olarak yapılandırılmışsa, çalışanları işsiz kaldığında bile önceden yapmış oldukları özel nitelik yatırımları için ödüllendirir. Yüksek bir telafi oranı aynı zamanda özel niteliklilerin ücretleri üzerinde aşağı doğru bir baskıyı da ortadan kaldırır. Zira bu niteliklere sahip ancak işsiz durumda olanların daha düşük ücretlerle teklif edilmiş işleri kabul etmeleri gerekmez. Yararlanma süresi ve "uygun bir iş" in kabulüne dönük koşullar da bu mekanizmayı benzer biçimde etkiler. Daha uzun bir yararlanma süresi sektör bazlı niteliklere sahip işsizlerin niteliklerine uygun başka bir iş bulabilmeleri için gerekli zamanı sağlar. Niteliklerine uygun olmayan bir işi kabul etmeme garantisi veren bir sosyal koruma da yeniden işe dönmelerinin aynı nitelikli ücretler üzerinden olmasını sağlar.

Sosyal politikalar burada emegücünü belli nitelikleri edinme konusunda teşvik ederek onların bağımlılıklarını artırmaktadır, bu da emegücünün meta statüsünü güçlendirmektedir, zira "emegücünün meta statüsü birilerinin onun emegücünü kiralamak isteyip istemediğine bağlıdır" (Esping-Andersen, 1981: 1).

2.2. Aktif proleterleştirme doğrultusunda sosyal politika:

Refah devletleri çeşitli yöntemlerle, işsizlikle mücadele etmek üzere bir politika yürütürken ve insanlara iş bulmalarında yardımcı olurken, metalaşma sürecini tetikler. Tam istihdam, işsiz olan herkesin emegüçlerini kiralamak isteyecek birilerini piyasada bulmasıdır. Bu anlamda tam istihdam hedefinde, emegücü açısından metalaşmanın en üst düzeyde gerçekleşmesi gerekir. Meta olmaktan çıkarma yöntemleri bir yandan da emegücünün metalaştırılması için ön koşulları yaratır.

Devlet, diğer şeylerin yanısıra, emegücünün meta statüsüne geçişini düzenlemeye çalışır. Kapitalist emek piyasasının kurulabilmesi ve yaşaması için "aktif proleterleştirme" bir önkoşuldur (Offe & Lenhardt 1984: 92-100). Emek piyasası politikaları da istihdam hedefleri açısından aktif ve pasif emek piyasası politikaları olarak ayrıştırılabilir. Aktif emek piyasası politikaları emegücünün metalaştırılmasına ya da yeniden metalaştırılmasına odaklanmışlardır. Aktif proleterleştirme ya da metalaştırma süreci üç boyutta işler: Birincisi bireyleri emek güçlerini satmak zorunda bırakma ihtiyacıyla, ikincisi fiziksel kapasitelerinin ve niteliklerinin yeniden üretimiyle ve emegücünün piyasada hazır bulunabilirliğiyle ve üçüncüsü emegücünün talep ve arzının düzenlenmesiyle ilintilidir. Bunlara arz yanlı yöntemler, talep yanlı yöntemler ve eşleştirme yöntemleri denilebilir.

Arz yanlı yöntemlerin amacı bireyin emegücünü piyasada satılabilir hale getirmektir. Temel öge, emek piyasası meslek edindirme kurslarıdır, ama coğrafi akışkanlık için yapılan harcamalar da buna eklenebilir, zira bunların da bireyleri talep edildikleri yerde hazır hale getirme fonksiyonları vardır.

Sosyal harcamaların bir bölümü emegücünün en güncel ve piyasaya uygun becerilerle donatılması doğrultusunda harcanır. Aynı zamanda sosyal harcamalar, emegücünün hem mekansal akışkanlığını artırır, hem de zamansal açıdan –optimum fiyatı, çalışma koşullarını sağlayana emeğini kiralamak üzere bekleme, boş zaman-çalışma tercihleri arasında geçişi kolaylaştırma- tercih esnekliği sağlar. Bu ve benzeri etkileriyle sosyal harcamalar esnek bir emek piyasasının oluşumunu sağlamış ve metalaştırmayı kolaylaştırmıştır.

Talep yanlı yöntemler işsiz olanlar için iş yaratmakla ilgilidirler. Bu işler bir ölçüde olağan emek piyasasının dışında örgütlenmiştir, örneğin, sığınma atölyelerindeki işler gibi. Diğer talep yanlı yöntemler işletmelere sübvansiyonlar vererek onların istihdam olanaklarını artırmaktır. Ancak son dönemde "girişimci" yaratma çerçevesinde refah devletlerinin üstlendiği mesleki eğitim işlevi de bu yönleri ile talep yanlı yöntemlere dahil edilebilir.

Eşleştirme yöntemleri emek piyasası fonksiyonlarını tamamlamayı amaçlar. İş ve işçi bulma kurumları eksenine oturlular. Bu ofisler emek piyasasındaki işler ve iş başvurularına dönük bilgi toplar ve sunarlar.

Bu tür emek piyasası politikaları ile refah devletleri, kendi başlarına bunu yapamayacak durumda olanlar için istihdamı teşvik eder.

2.3. Aile dışına çıkarma yoluyla metalaştırma

Feminist bir bakış açısından, örneğin Lewis'e göre (1997: 162) "meta halinin bozulması" Esping-Andersen'in orijinal tartışmasında ihmal edilmiş olan "cinsiyetçi bir anlama sahiptir". Sosyal politikalar çalışanların meta halini bozmayı amaçlarken erkek işçilere fayda sağlamış, bu tür programların kadınlar için uzantıları bu denli açık olmamıştır ve aslında onları karşılıksız bakım işlerine de zorlayabilmiştir ki bunlar da ücretli işten çok daha az özgürleştirici olmuştur (Orloff, 1993). Aslında, bu yazında öne sürülen temel iddia Esping-Andersen'in önsel olarak emekgücünün metalaştırıldığını varsayıyor olduğu ve refah devletinin rolünün onları meta olmaktan çıkarmak olduğudur, ancak gerçekte olan pek çok kapitalist toplumda kadınların önemli bir kısmının emek piyasasına tam zamanlı ve uzun dönemli olarak girmek konusunda zorlandığıdır (Hobson, 1994).

Ücretli/ücretsiz işin cinsiyet açısından eşitsiz dağılımına bağlı olarak "meta halinin bozulması" ve "piyasadan bağımsızlık" kadınlar için illa da olumlu olmak durumunda değildir, diğer şeylerin yanısıra meta halinin bozulması neredeyse ücretsiz iş kadar sorunu artırmaktadır. Ostner'e göre "feminist akademisyenler metalaştırmanın meta halinin bozulmasına önsel olduğunda ısrar ederler. Emek piyasasından çıkış seçeneklerine ve görelî ücret değişimleri (wage replacement/ işsizlik parası) ya da telafi edicilere sahip olabilmek için kişinin önce tümüyle metalaşması gerekir" (Ostner 1996: 3).

Room'un (2000) meta halini bozma kavramına dönük eleştirisi ise feministlerle aynı çizgide devam eder, ancak farklı bir teorik perspektife sahiptir. Meta halinin bozulmasının Marx'ta ve Polanyi'deki orijinal kavramsallaştırılışına referansla Room, Esping-Andersen'in kavramsallaştırmasının ve onun kullanılma biçiminin terimin içinde yer alan fikri tümüyle kavramaktan uzak olduğunu öne sürer. Meta halini bozma, Esping-Andersen'in verdiği anlamla yalnızca "tüketim için meta halini bozma"dır, zira temel olarak bir bireyin fiziksel ihtiyaçlarının ne ölçüde emek piyasasında elde edebileceği kazançlarda bir eksilmeye neden olmadan sürdürülebileceğine bağlıdır; ancak fikrin Marksizan algısında içerilmiş olan ikinci boyutu es geçmez, ki bu da insanın kendi kendisini iş üzerinden yaratmasıdır. Diğer bir deyişle, Room'a göre Esping-Andersen kapitalizmin bireyin yaratma becerisi üzerindeki olumsuz etkisini ve sosyal politikanın bu tip bir yabancılaşmayı yumuşatmadaki rolünü etkili biçimde yok sayar. Room'un cevabı "kendini geliştirmek için meta halini bozma" isimli

ikinci bir endeks oluşturmaktır, bu endeks ile refah devletlerinin insan kapasitesine ne ölçüde yatırım yaptıklarını ölçmeyi amaçlar (Room, 2000: 337). Her ne kadar Room kendini geliştirmeyi geniş anlamda alıyor görünse ve illa emek piyasasında yer alması gerekmeyen bir süreç olarak olsa da, seçtiği değişkenlerin hepsi doğrudan ya da dolaylı olarak emek piyasasına bağlıdır. Bu içinde yaşadığımız toplumsal formasyonun ya da sahip olduğumuz karşılaştırmalı verilerin bir yansıması da olsa, endeksi ya emek piyasasına katılıma ya da toplumun insanlara işe girmek için gerekli yetileri sağlama yollarına bağlayan bir endekstir. Bu nedenle, uzun vadeli işsizlik oranları, sosyal akışkanlık, zorunlu eğitim sonrası eğitime katılım ve iş (vocational training) eğitimi meta halini bozmanın bu boyutunu ölçmek üzere kullanılmış değişkenlerdir.

Room'un Esping-Andersen'in meta halini bozma endeksine yeni bir endeks ekleme önerisi büyük ölçüde, feminist literatürün ciddiye alınarak yapılmış bir değerlendirilmesinin sonucudur –emek piyasası katılımını özgürleşme için bir kazanım olarak ele alma ve yalnızca sömürünün kaynağı olarak görmeme ihtiyacı. Bu fikir, emek piyasasına katılımı refah devletinin temel hedefi olarak ve bireysel iyileştirmenin (betterment) temel aracı olarak gören üçüncü yol teorisyenleri tarafından ya da hatta aşırı muhafazakarlar tarafından ileri sürülen türde politikalarla gayet uyumlu görünmektedir.

Sonuç

Küreselleşme ile birlikte sosyal politikalar daha ziyade sosyal kapsama/dışlama kavramları etrafında tanımlanır olmuştur: Sosyal olarak dışlanmış olanları yeniden entegre etmeyi amaçlayan, "New Deal" ve "Welfare to Work" benzeri politikalar oluşturulmuştur. Levitas (1996) sosyal kapsama amacıyla tasarlanan yeni sosyal güvenlik politikalarının geliri yeniden dağıtmaktan ziyade, sosyal politika hedeflerini ahlaki terimlerle yeniden tanımlamaya dönük bir dizi içiçe geçmiş mekanizmadan ibaret olduğunu öne sürer. Levitas'a göre yeni politikalarda bir yandan ahlaki sorumlulukların altı çizilmekte, diğer yandan bir takım bireyler sınıf dışı olarak konumlandırılmaktadır. Her ikisi de kendilerini 'dışlanmış' bulanların, çalışma etiğinin ahlaki enjeksiyonu yoluyla 'sosyal entegrasyon'unu amaçlamaktadır. Sosyal kaynaşmayı piyasaya eklemeye ile sağlama ve diğer yandan eşitsizliği bir patoloji olarak ve daha ziyade bireysel yetersizliklerin sonucu olarak görme bu politikaların ortak özelliğidir.

Son yıllarda sosyal politikalarda sosyal haklardan çalışma eksenli sosyal güvenliğe, kamudan özele, hak sahibinden tüketiciye doğru bir kayma olduğu açıktır. Ancak soru bu kaymanın neden gerçekleştiğidir. Örneğin Bauman (1998) bu kaymayı emek piyasasının ihtiyaçlarını aşan bir nüfus fazlasının varlığına bağlamaktadır -ve örneğin Ahmet H. Köse (SKHKG 2003) bunun artık yedek sanayi ordusu olarak değil piyasadan dışlanmışlar olarak ele alınması gerektiğini söylemektedir. 1980 öncesi

sermaye birikimi devletin konut, eğitim, sağlık veya işsizlik sigortası gibi önemli hizmetlerin sunumunda aktif rol üstlenmesini gerektirmiş ve Bauman'a göre bu nitelikli emek gücünün yeniden üretimini ve yedek sanayi ordusunun hayatta kalmasını garantilemiştir, ki bunların her ikisi de savaş sonrası kapitalist genişleme açısından temel önemde olmuştur. 1980'lerden itibaren ise, sermaye birikimi emekgücünün kullanımından feragat etmiştir. Bunun bir sonucu olarak da sosyal politikaların rolü değişmiş, "ihtiyacı olan" a dönük ve -mesleki eğitim ve istihdam politikaları yoluyla- kapitalizmin güvencesiz, niteliksiz emekgücü ihtiyacına ve artık nüfusun kontrolüne hizmet etmeye başlamıştır. Bu bağlamda sosyal kapsama politikaları retoriği sermayenin bir yedek sanayi ordusu olarak bundan böyle ihtiyaç duymadığı artık bir nüfusun ortaya çıkışıyla ilintilidir. Bauman'a göre, refah devleti giderek kalıntı haline dönüşecek ve sosyal politika giderek kapitalist emek piyasasından dışlanmış olan bir nüfusun kontrolü ve yönetimini düzenleme aracı olacaktır.

Bauman'ın önermelerinin doğru olması için sosyal dışlanmaya konu olanların emek piyasası ile ücretli emek statüsü ile hiçbir bağının olmadığını varsaymak gerekir. Oysa emek piyasasının içinde ya da dışında yeralanlar çeşitli düzeylerde dışlanmaya tabi olmaktadır. Başka bir deyişle dışlanma yalnızca işsizlerin değil, istikrarsız, esnek çalışanların da sorunudur. Günümüz kapitalizminin sınırları içinde bu duruma maruz kalanların Dinerstein'in (2002) öne sürdüğü gibi iş için dilenme ve emek güçlerini bir meta olarak sunmaya devamlı hazır olma durumunun dışına çıkmaları mümkün görünmemektedir.

KAYNAKLAR

- Arın, T.:** (1998) "Sosyal Hakların Emek Gücünün Meta Niteliği Üzerindeki Etkileri", Dünyada ve Türkiye'de Kamu Girişimciliğinin Geçmişi, Bugünü ve Geleceği Sempozyum Bildirileri, 1. Cilt, İstanbul, TMMOB Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği, EMO Elektrik Mühendisleri Odası, s. 318-338.
- Bauman, Z.**(1998) *Work, Consumerism and the New Poor*, Buckingham: OUP.
- Dinerstein, A.**(2002) "The violence of stability: Argentina in the 1990's", *Global Humanization: Studies in the Manufacture of Labour* içinde, M. Neary (ed.) London: Mansel Publishing, 2002.
- Esping-Andersen, G.**(1981) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Cambridge: Polity Press, 1990. : "Politics against Markets: De-commodification in Social Policy", Paper presented at Arne Ryde Symposium. Department of Economics, Lund University, 1981.
- Estevez-Abe, M.; Iversen, T. ; Soskice, D.** (1999) "Social Protection and the Formation of Skills: A Reinterpretation of the Welfare State" Paper prepared for delivery at the 1999 Annual Meeting of the American Political Science Association. Atlanta, Georgia, September 2-5.
- Garrett, G.**(1998) *Partisan Politics in the Global Economy*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hobson, B.** (1994) "Solo Mothers, Social Policy Regimes and the Logics of Gender", *Gendering Welfare States* içinde, D. Sainsbury (ed.), Londra: Sage.
- Korpi, W.**(1989) "Power, Politics and State Autonomy in the Development of Social Citizenship: Social Rights During Sickness in Eighteen OECD Countries Since 1930", *American Sociological Review*, June 1989, Vol. 54, 3, s. 309-328.
- Levitas, R.**(1996) "The concept of social exclusion and the new Durkheimian hegemony" *Critical Social Policy*, vol. 16, no. 1.
- Lewis, J.** (1997) "Gender and Welfare States: Some Further Thoughts", *Social Politics* 4 (2), s. 160-177.
- Marangoz, Ş.**(2001) *Refah Devleti: Gelişimi, Oluşumu, Modelleri ve Güncel Değişimler*, yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Marshall, T. H.**(1964) *Class, citizenship and social development: essays/ With an introduction by Seymour Martin Lipset*, New York, Doubleday.
- Offe, C.**(1996) *Modernity and the State: East, West*, Cambridge: Polity Press, 1996.
- Offe, C.; Lenhardt, G.** (1984) "Social Policy and the Theory of the State", *Contradictions of the Welfare State* içinde, C. Offe (ed.), Londra: Hutchinson & Co, 1984.
- Orloff, A. S.**(1993) "Gender and the Social Rights of Citizenship: the Comparative Analysis of Gender Relations and Welfare States", *American Sociological Review* 58 (3)s. 303-329.
- Ostner, I.**(1996) "Individualization, Breadwinner Norms and Family Obligations: Gender Sensitive Concepts in Comparative Welfare" *Feminist Research Centre in Aalborg, Paper*, December, 1996.
- Pierson, P.**(1996) "The New Politics of the Welfare State", *World Politics* 48:2, 1996, s. 143-179, (Çevrimiçi), muse.jhu.edu/journals/world_politics/v048/48.2pierson.html
- Rodrik, D.** Trade, "Social Insurance and the Limits to Globalization", NBER Working Papers 5905, National Bureau of Economic Research, Inc. (Çevrimiçi) <http://ideas.repec.org/p/nbr/nberwo/5905.html>
- Room, G.**(2000) "Commodification and Decommmodification: a Developmental Critique", *Policy and Politics* 28 (3), 2000, s. 331-351.
- Streeck, W.**(1991) "On the Institutional Conditions of Diversified Quality Production" *Beyond Keynesianism: The Socio-Economics of Production and Employment* içinde, Matzner, Egon ve W. Streeck (Ed.), Londra: Edward Elgar, 1991, s. 21-61.
- Swenson, P. A.**(2002) *Capitalists Against Markets: The Making of Labor Markets and Welfare States in the United States and Sweden*, New York: Oxford University Press.